

6 października 2025 r.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Witam serdecznie na szkoleniu, na którym omówimy zagadnienia związane z **czynną ochroną przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk**.

Nazywam się **Lech Krzysztofiak**, z wykształcenia jestem biologiem-ekologiem i pracuję w Pracowni Naukowo-Edukacyjnej Wigierskiego Parku Narodowego. Od wielu lat zajmuję się czynną ochroną środowiska przyrodniczego, w tym ochroną zagrożonych gatunków i siedlisk przyrodniczych.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

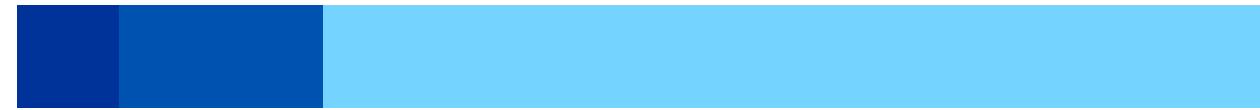

Cel szkolenia

Celem szkolenia jest przekazanie uczestnikom wiedzy oraz praktycznych narzędzi niezbędnych do planowania i skutecznej realizacji działań ochronnych. Program został podzielony na trzy bloki tematyczne, które kompleksowo obejmują zagadnienia związane z ochroną przyrody:

1. Podstawy czynnej ochrony przyrody – przedstawienie idei, zasad prawnych i organizacyjnych oraz znaczenia czynnej ochrony w systemie działań proekologicznych. Omówione zostaną również różnice między ochroną bierną a czynną oraz ich wzajemne uzupełnianie się.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

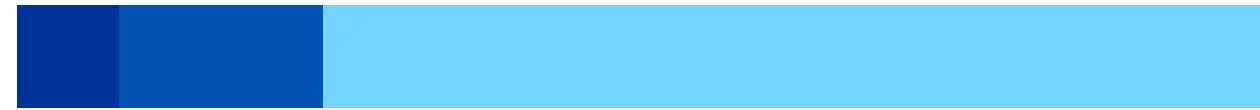

Cel szkolenia (cd.)

2. Metody czynnej ochrony gatunków zagrożonych – analiza praktycznych technik wspierania populacji, takich jak reintrodukcje, restytucje, programy hodowlane, działania zwiększające sukces rozrodczy czy ograniczanie czynników presji. W tym bloku szczególny nacisk zostanie położony na przykłady dobrych praktyk i ocenę skuteczności zastosowanych rozwiązań.

3. Metody czynnej ochrony siedlisk i ekosystemów – omówienie narzędzi pozwalających na utrzymanie i odtwarzanie właściwego stanu siedlisk, w tym zabiegów hydrotechnicznych, działań renaturyzacyjnych, eliminacji gatunków inwazyjnych czy rekultywacji terenów zdegradowanych.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Cel szkolenia (cd.)

Szkolenie ma charakter zarówno teoretyczny, jak i praktyczny. Łączy wiedzę naukową z doświadczeniami zrealizowanych projektów, dając uczestnikom możliwość zrozumienia procesów ekologicznych oraz nabycia umiejętności niezbędnych do wdrażania skutecznych działań w terenie. Dzięki temu uczestnicy zdobędą kompetencje, które pozwolą im aktywnie wspierać ochronę gatunków i siedlisk, przyczyniając się do zachowania dziedzictwa przyrodniczego dla przyszłych pokoleń.

Spotkanie zakończymy podsumowaniem oraz sesją pytań i odpowiedzi.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Wprowadzenie

Czynna ochrona przyrody stanowi jeden z kluczowych filarów działań na rzecz zachowania bioróżnorodności. W odróżnieniu od ochrony biernej, polega na podejmowaniu bezpośrednich interwencji, które mają na celu utrzymanie, odtworzenie lub poprawę stanu populacji gatunków oraz siedlisk przyrodniczych. Wymaga ona nie tylko znajomości teoretycznych podstaw, ale także umiejętności praktycznego stosowania metod i technik dostosowanych do konkretnych warunków przyrodniczych. Jest odpowiedzią na wyzwania, jakie niesie intensywna presja człowieka, zmiany klimatyczne i fragmentacja środowisk naturalnych.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I: Podstawy czynnej ochrony przyrody

- Pojęcie i znaczenie czynnej ochrony gatunków i siedlisk
- Różnice między ochroną czynną a bierną
- Ramy prawne i strategie ochrony (w Polsce i UE, m.in. Natura 2000)
- Przykłady skutecznych działań z praktyki

PODSTAWY
CZYNNEJ
OCHRONY
PRZYRODY

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Pojęcie i znaczenie czynnej ochrony gatunków i siedlisk

Czynna ochrona gatunków i siedlisk to zespół działań podejmowanych przez człowieka, które mają na celu utrzymanie, odtworzenie lub poprawę warunków niezbędnych dla zachowania różnorodności biologicznej. W odróżnieniu od ochrony biernej, polegającej na powstrzymywaniu się od ingerencji i pozostawieniu przyrody samej sobie, czynna ochrona wymaga bezpośrednich interwencji. Obejmuje m.in.:

- ✓ kształtowanie warunków siedliskowych (np. odkrzaczanie muraw, koszenie łąk, regulacja poziomu wody),
- ✓ wspieranie procesów życiowych organizmów (np. restytucja populacji, reintrodukcje, tworzenie miejsc rozrodu czy zimowania),

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Pojęcie i znaczenie czynnej ochrony gatunków i siedlisk

Obejmuje m.in. (cd.):

- ✓ usuwanie zagrożeń wynikających z działalności człowieka (np. eliminacja gatunków inwazyjnych, ograniczenie presji turystycznej).

Znaczenie czynnej ochrony

1. Zachowanie różnorodności biologicznej – wiele gatunków i siedlisk nie jest w stanie utrzymać się bez wsparcia człowieka, szczególnie tam, gdzie naturalne procesy zostały zaburzone przez działalność gospodarczą.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Pojęcie i znaczenie czynnej ochrony gatunków i siedlisk

Znaczenie czynnej ochrony (cd.)

2. Utrzymanie cennych ekosystemów

półnaturalnych – takie siedliska jak łąki, pastwiska czy murawy kserotermiczne powstały w wyniku tradycyjnego użytkowania przez ludzi. Ich przetrwanie wymaga kontynuacji działań takich jak koszenie, wypas czy usuwanie nalotu drzew.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Pojęcie i znaczenie czynnej ochrony gatunków i siedlisk

Znaczenie czynnej ochrony (cd.)

3. Ochrona gatunków zagrożonych – czynna ochrona pozwala przeciwdziałać spadkom liczebności poprzez tworzenie warunków sprzyjających rozrodowi, np. instalowanie budek lęgowych, odtwarzanie starorzeczy czy budowa przejść dla płazów.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Pojęcie i znaczenie czynnej ochrony gatunków i siedlisk

Znaczenie czynnej ochrony (cd.)

4. Przeciwdziałanie skutkom działalności człowieka – rekultywacja terenów zdegradowanych, usuwanie gatunków inwazyjnych czy przywracanie naturalnej hydrologii rzek i mokradeł.

5. Edukacja i świadomość społeczna – działania czynnej ochrony często są widoczne i angażują społeczności lokalne, co sprzyja budowaniu postaw proekologicznych.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

- **Pojęcie i znaczenie czynnej ochrony gatunków i siedlisk**

Podsumowanie. Czynna ochrona gatunków i siedlisk to świadome, celowe i planowe ingerowanie w przyrodę, które ma zapewnić zachowanie i odtwarzanie najcenniejszych elementów bioróżnorodności. Jest nieodzownym uzupełnieniem ochrony biernej, szczególnie w krajobrazie przekształconym przez człowieka, gdzie bez regularnych działań wiele gatunków i siedlisk uległoby degradacji lub wyginięciu.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Różnice między ochroną czynną a bierną

1. Definicja podejścia

- **Ochrona czynna** – polega na celowej ingerencji człowieka w środowisko przyrodnicze, aby utrzymać lub odtworzyć warunki niezbędne do zachowania określonych gatunków i siedlisk.

- **Ochrona bierna** – opiera się na powstrzymaniu się od ingerencji, pozostawieniu przyrody własnym procesom i ograniczaniu wpływu człowieka.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Różnice między ochroną czynną a bierną

2. Sposób realizacji

- **Ochrona czynna:** koszenie łąk, odkrzaczanie muraw, regulacja stosunków wodnych, restytucja i reintrodukcja gatunków, usuwanie gatunków inwazyjnych, budowa budek lęgowych i siedlisk zastępczych, ochrona czynna płazów (np. budowa przejść dolnych, stawianie przenośnych barier herpetologicznych, odtwarzanie zbiorników wodnych jako miejsc rozrodu).
- **Ochrona bierna:** zakaz wycinki, polowań, niszczenia siedlisk, regulacji rzek; pozostawienie naturalnej sukcesji ekologicznej, tworzenie rezerwatów ścisłych, zakaz wstępu na obszary szczególnie cenne, wyłączenie z użytkowania gospodarczego.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

- Różnice między ochroną czynną a bierną

3. Cel i rola

- **Ochrona czynna:** utrzymanie lub przywrócenie równowagi tam, gdzie naturalne procesy zostały zaburzone przez działalność człowieka.
- **Ochrona bierna:** umożliwienie przyrodzie samoregulacji i zachodzenia naturalnych procesów w nienaruszonych ekosystemach.

4. Obszary zastosowania

- **Ochrona czynna:** szczególnie ważna w krajobrazie kulturowym i półnaturalnym (łąki, pastwiska, torfowiska, murawy), gdzie utrzymanie bioróżnorodności wymaga powtarzalnych działań człowieka

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Różnice między ochroną czynną a bierną

4. Obszary zastosowania (cd.)

- **Ochrona bierna:** właściwa dla obszarów o wysokim stopniu naturalności (np. parki narodowe, rezerваты ścisłe), gdzie ochrona polega na minimalizowaniu ingerencji.

5. Przykłady

- **Ochrona czynna:**

- koszenie i wypasanie łąk w celu zachowania siedlisk storczyków,
- przywracanie przepływów w rzekach dla ryb wędrownych,
- instalacja platform lęgowych dla bociana czarnego.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

- Różnice między ochroną czynną a bierną

5. Przykłady (cd.)

- Ochrona bierna:

- pozostawienie powalonych drzew w puszczy,
- nieprzeszkadzanie w naturalnych procesach sukcesji na nieużytkach,
- wyznaczanie stref ochrony ciszy i zakaz wstępu na określone obszary.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

- Różnice między ochroną czynną a bierną

Podsumowanie. Ochrona czynna i bierna nie są podejściami konkurencyjnymi, lecz uzupełniającymi się. Bierna ochrona jest skuteczna tam, gdzie ekosystemy są bliskie naturalnym, natomiast czynna staje się niezbędna w krajobrazie przekształconym przez człowieka, gdzie wiele gatunków i siedlisk nie przetrwa bez systematycznej pomocy.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

- **Ramy prawne i strategie ochrony (w Polsce i UE, m.in. Natura 2000)**

1. Podstawy prawne w Polsce

- ❖ **Konstytucja RP (1997, art. 5 i art. 74)** – nakłada na państwo obowiązek ochrony środowiska i zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego obywateli.
- ❖ **Ustawa o ochronie przyrody (2004, z późn. zm.)** – główny akt prawny regulujący formy ochrony przyrody, zasady ochrony gatunkowej, siedlisk, parków narodowych, rezerwatów, pomników przyrody czy obszarów Natura 2000.
- ❖ **Ustawa Prawo ochrony środowiska (2001)** – określa zasady ochrony środowiska, ocen oddziaływania na środowisko i politykę ekologiczną państwa.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

- **Ramy prawne i strategie ochrony (w Polsce i UE, m.in. Natura 2000)**

1. Podstawy prawne w Polsce (cd.)

- ❖ **Inne akty prawne** – m.in. ustawa o lasach, ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych, ustawa Prawo wodne, Ustawa o gatunkach obcych.

2. Strategie ochrony w Polsce

- **Krajowa strategia ochrony różnorodności biologicznej i plan działań 2015–2020 (z perspektywą do 2030)** – dokument strategiczny wyznaczający cele dla ochrony gatunków i siedlisk w Polsce.
- **Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej** – obejmuje m.in. działania w zakresie ochrony gatunków zagrożonych i siedlisk cennych.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

- **Ramy prawne i strategie ochrony (w Polsce i UE, m.in. Natura 2000)**

2. Strategie ochrony w Polsce (cd.)

- **System obszarowych form ochrony przyrody** – parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.

3. Podstawy prawne w Unii Europejskiej

- **Dyrektywa ptasia (2009/147/WE)** – ochrona dziko żyjących ptaków, ich siedlisk, w tym zakaz niszczenia miejsc lęgowych.
- **Dyrektywa siedliskowa (92/43/EWG)** – ochrona siedlisk przyrodniczych oraz gatunków zwierząt i roślin, wskazanych w załącznikach do dyrektywy.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

- **Ramy prawne i strategie ochrony (w Polsce i UE, m.in. Natura 2000)**

3. Podstawy prawne w Unii Europejskiej (cd.)

- **Dyrektywa ramowa wodna (2000/60/WE)** – regulująca gospodarowanie wodami w kontekście ochrony ekosystemów.
- **Strategia UE na rzecz bioróżnorodności 2030** – zakłada m.in. objęcie ochroną 30% powierzchni lądów i mórz UE oraz odbudowę zdegradowanych ekosystemów.

4. Sieć Natura 2000

- Jest to system obszarów chronionych w ramach UE, tworzony na podstawie dyrektywy ptasiej i siedliskowej.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

- Ramy prawne i strategie ochrony (w Polsce i UE, m.in. Natura 2000)

4. Sieć Natura 2000 (cd.)

Rodzaje obszarów:

- ✓ Obszary Specjalnej Ochrony (OSO) – dla ochrony ptaków i ich siedlisk,
 - ✓ Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk (SOO).
- W Polsce sieć Natura 2000 obejmuje **ponad 20% powierzchni kraju** (ok. 1000 obszarów).
 - Celem sieci jest zachowanie we właściwym stanie siedlisk przyrodniczych i gatunków o znaczeniu wspólnotowym, przy jednoczesnym umożliwieniu zrównoważonego użytkowania terenów.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

- Ramy prawne i strategie ochrony (w Polsce i UE, m.in. Natura 2000)

5. Znaczenie ram prawnych i strategii

- Zapewniają **spójny system ochrony przyrody** od poziomu lokalnego po międzynarodowy.
- Umożliwiają **koordynację działań** w zakresie ochrony bioróżnorodności pomiędzy państwami członkowskimi UE.
- Są podstawą do **finansowania działań ochronnych** (np. program LIFE, fundusze strukturalne, krajowe fundusze ochrony środowiska).
- Tworzą ramy do **planowania czynnej ochrony gatunków i siedlisk**, a także edukacji i angażowania społeczności lokalnych.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

- Ramy prawne i strategie ochrony (w Polsce i UE, m.in. Natura 2000)

Poziom	Podstawa prawna / dokument	Zakres i znaczenie	Przykłady działań / obszarów
Polska – Konstytucja	Konstytucja RP (1997, art. 5 i 74)	Ochrona środowiska jako obowiązek państwa, prawo obywateli do bezpieczeństwa ekologicznego	Zasada zrównoważonego rozwoju, obowiązek dbania o środowisko
Polska – ustawy	Ustawa o ochronie przyrody (2004), Prawo ochrony środowiska (2001), Prawo wodne, ustawa o lasach	Regulacja ochrony gatunkowej i siedliskowej, form ochrony przyrody, ocen oddziaływania na środowisko	Parki narodowe, rezerваты, pomniki przyrody, użytki ekologiczne
Polska – strategie	Krajowa strategia ochrony różnorodności biologicznej 2015–2020 (do 2030)	Cele i działania na rzecz ochrony bioróżnorodności	Ochrona gatunków zagrożonych, utrzymanie łąk i torfowisk, programy restytucyjne

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Ramy prawne i strategie ochrony (w Polsce i UE, m.in. Natura 2000)

Poziom	Podstawa prawna / dokument	Zakres i znaczenie	Przykłady działań / obszarów
UE – dyrektywy	Dyrektywa ptasia (2009/147/WE), Dyrektywa siedliskowa (92/43/EWG), Ramowa Dyrektywa Wodna (2000/60/WE)	Ochrona ptaków, siedlisk i gatunków o znaczeniu wspólnotowym; gospodarowanie wodami	Wyznaczanie obszarów ochrony ptaków i siedlisk, oceny oddziaływania na środowisko
UE – strategie	Strategia UE na rzecz bioróżnorodności 2030	Ochrona 30% powierzchni lądów i mórz UE, odbudowa zdegradowanych ekosystemów	Tworzenie nowych obszarów chronionych, renaturyzacja rzek, przywracanie mokradeł
Natura 2000	Sieć obszarów Natura 2000 (OSO i SOO) – wdrożenie dyrektyw UE	Zachowanie we właściwym stanie siedlisk i gatunków przy jednoczesnym użytkowaniu zgodnym z zasadą zrównoważonego rozwoju	W Polsce ponad 20% powierzchni kraju: np. Dolina Biebrzy, Puszcza Białowieska, Tatry

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

- Ramy prawne i strategie ochrony (w Polsce i UE, m.in. Natura 2000)

Podsumowanie. Ramy prawne w Polsce i UE stanowią wielopoziomowy system ochrony przyrody, w którym kluczową rolę odgrywa sieć Natura 2000. W Polsce podstawą jest ustawa o ochronie przyrody, a w Unii – dyrektywy ptasia i siedliskowa. Dzięki temu systemowi można chronić najcenniejsze gatunki i siedliska w sposób skoordynowany, zgodny z ideą zrównoważonego rozwoju.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Przykłady skutecznych działań z praktyki

1. Ochrona siedlisk półnaturalnych

- **Koszenie łąk i pastwisk** – w wielu regionach Polski (np. dolina Biebrzy, dolina Narwi) prowadzone jest tradycyjne, późne koszenie, które pozwala zachować siedliska storczyków, ptaków siewkowych (bekas kszysk, dubelt) czy motyli. Bez koszenia łąki zarastają trzciną i krzewami, co prowadzi do zaniku gatunków światłolubnych.
- **Odtwarzanie muraw kserotermicznych** – na Wyżynie Małopolskiej i w Dolinie Dolnej Wisły usuwa się naloty drzew i krzewów, przywracając warunki dla rzadkich roślin ciepłolubnych (np. ostnica Jana) i owadów zapylających.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Przykłady skutecznych działań z praktyki

2. Restytucja i reintrodukcja gatunków

- **Żubr (*Bison bonasus*)** – dzięki programom reintrodukcji prowadzonym od lat 50. XX w. w Białowieży, a później w Bieszczadach i Puszczy Knyszyńskiej, populacja żubra w Polsce wzrosła do ponad 2700 osobników (największa w Europie).
- **Foka szara (*Halichoerus grypus*)** – od lat 90. prowadzony jest program reintrodukcji fok na wybrzeżu Bałtyku. Dzięki hodowli w Stacji Morskiej w Helu i wypuszczaniu młodych do morza, liczebność tego gatunku w polskiej strefie Bałtyku systematycznie rośnie.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Przykłady skutecznych działań z praktyki

2. Restytucja i reintrodukcja gatunków (cd.)

- **Sokół wędrowny (*Falco peregrinus*)** – poprzez instalację budek lęgowych i wypuszczanie młodych ptaków udało się odbudować populację tego drapieżnika, który w latach 60. całkowicie wyginął w Polsce.

3. Ochrona płazów i gadów

- **Budowa przejść dla płazów** – w wielu regionach (np. Wigierski Park Narodowy, okolice Kampinoskiego PN) instalowane są płotki naprowadzające i przepusty pod drogami, które ratują tysiące migrujących płazów przed rozjechaniem.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Przykłady skutecznych działań z praktyki

3. Ochrona płazów i gadów (cd.)

- **Odtwarzanie siedlisk żółwia błotnego (*Emys orbicularis*)** – w Polsce prowadzone są działania w ramach projektów LIFE, polegające na tworzeniu zbiorników wodnych, odtwarzaniu lęgowisk i ochronie złoż jaj przed drapieżnikami.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Przykłady skutecznych działań z praktyki

4. Renaturyzacja ekosystemów wodnych

- **Przywracanie naturalnej retencji** – w Biebrzańskim PN i na Pojezierzu Pomorskim zasypano część rowów melioracyjnych, podnosząc poziom wód gruntowych i odtwarzając siedliska torfowiskowe.
- **Odtwarzanie starorzeczy Wisły i Odry** – umożliwiło to powrót ryb wędrownych (np. troci, łososa) oraz poprawę warunków dla ptaków wodnych.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Przykłady skutecznych działań z praktyki

5. Eliminacja gatunków inwazyjnych

- **Barszcz Sosnowskiego (*Heracleum sosnowskyi*)** – prowadzone są intensywne programy usuwania tej niebezpiecznej rośliny, która zagraża zdrowiu ludzi i wypiera rodzime gatunki.
- **Norka amerykańska (*Neovison vison*)** – na obszarach Natura 2000 w dolinie Biebrzy i Narwi prowadzi się odłów norki, która zagraża populacjom ptaków wodno-błotnych i rodzimej wydry.

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Przykłady skutecznych działań z praktyki

Działanie	Gatunki / siedliska	Efekty
Koszenie i wypasanie łąk	Łąki bagienne, storczyki, ptaki siewkowe (np. dubelt, kszuk), motyle	Utrzymanie siedlisk półnaturalnych, zapobieganie zarastaniu trzciną i krzewami
Usuwanie nalotów drzew i krzewów	Murawy kserotermiczne, rośliny ciepłolubne (np. ostnica Jana), owady zapylające	Zachowanie różnorodności gatunkowej muraw, poprawa warunków świetlnych
Restytucja i reintrodukcja	Żubr, foka szara, sokół wędrowny	Odbudowa populacji gatunków, które wyginęły lub były bliskie wymarcia w Polsce
Budowa przejść dla płazów	Ropucha szara, żaba trawna, traszka	Ochrona tysięcy płazów przed śmiercią na drogach podczas migracji

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Przykłady skutecznych działań z praktyki

Działanie	Gatunki / siedliska	Efekty
Odtwarzanie siedlisk wodnych i torfowisk	Żółw błotny, ptaki wodne, torfowiska wysokie	Poprawa warunków hydrologicznych, zwiększenie retencji wody, powrót gatunków wodno-błotnych
Renaturyzacja rzek i starorzeczy	Łosoś, troć wędrowną, ptaki wodne (czapla siwa, kaczki)	Przywrócenie warunków dla ryb wędrownych i ptaków, poprawa jakości siedlisk wodnych
Eliminacja gatunków inwazyjnych	Barszcz Sosnowskiego, norka amerykańska	Ograniczenie zagrożeń dla ludzi i rodzimych gatunków, poprawa stanu siedlisk Natura 2000

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Przykłady skutecznych działań z praktyki

Projekt LIFE	Obszar / gatunki / siedliska	Najważniejsze działania	Efekty
LIFE Biebrza	Dolina Biebrzy – torfowiska, ptaki siewkowe (dubelt, kszuk)	Zasypywanie rowów melioracyjnych, podnoszenie poziomu wód, późne koszenie łąk	Zachowanie siedlisk torfowiskowych, wzrost populacji ptaków siewkowych
LIFE Podkowiec	Podkowiec mały (nietoperz) – południowa Polska	Ochrona zimowisk i kolonii rozrodczych w kościołach i jaskiniach, edukacja lokalnych społeczności	Stabilizacja i wzrost populacji podkowca małego w Polsce
LIFE Żółw (LIFE09 NAT/PL/000258)	Żółw błotny (<i>Emys orbicularis</i>) – Polska północno-wschodnia	Tworzenie i odtwarzanie stawów, ochrona miejsc składania jaj, monitoring	Wzrost liczebności i lepsze warunki dla populacji żółwia błotnego
LIFE Łosoś (LIFE13 NAT/PL/000009)	Rzeki Pomorza – łosoś atlantycki	Renaturyzacja rzek, usuwanie barier migracyjnych, zarybianie	Powrót łososa do kilku rzek, poprawa jakości siedlisk wodnych

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Przykłady skutecznych działań z praktyki

Projekt LIFE	Obszar / gatunki / siedliska	Najważniejsze działania	Efekty
LIFE Foka (LIFE Seal)	Bałtyk – foka szara	Reintrodukcja fok, monitoring populacji, działania edukacyjne	Stąła obecność fok w polskiej części Bałtyku, wzrost akceptacji społecznej
LIFE Barszcz (LIFE08 NAT/PL/000516)	Barszcz Sosnowskiego – Polska południowo-wschodnia	Usuwanie barszczu metodami mechanicznymi i chemicznymi, monitoring	Skuteczne ograniczenie zasięgu barszczu i zagrożeń dla ludzi
LIFE Drawa	Rzeka Drawa i jej dopływy – siedliska wodne, ryby reofilne	Usuwanie barier hydrotechnicznych, odtwarzanie starorzeczy	Poprawa warunków dla ryb wędrownych i siedlisk wodnych Natura 2000

Projekty LIFE w Polsce obejmują szeroki zakres działań: od ochrony płązów i gadów, przez renaturyzację rzek, po eliminację gatunków inwazyjnych.

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Czynna ochrona przyrody – metody, techniki i narzędzia ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk

Blok I. Podstawy czynnej ochrony przyrody

• Przykłady skutecznych działań z praktyki

Podsumowanie. Skuteczne działania czynnej ochrony to te, które:

- przywracają równowagę w siedliskach przekształconych przez człowieka,
- umożliwiają powrót i przetrwanie gatunków zagrożonych,
- zapobiegają negatywnym skutkom presji cywilizacyjnej,
- angażują lokalne społeczności i mają trwały efekt ekologiczny.

Zapraszam na przerwę

Fundusze Europejskie

Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych
ul. Kolejowa 5/7, 01-217 Warszawa

Pomoc Techniczna
dla Funduszy Europejskich

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych